

PROF. DR HAB. BOGUSŁAW GEDIGA
13 stycznia 1933 – 18 października 2022

Wraz z całą społecznością archeologiczną w naszym kraju z wielkim żalem żegnaliśmy w dniu 27 października 2022 r. na Cmentarzu Grabiszyńskim we Wrocławiu Profesora Bogusława Gedigę, wybitnego archeologa, wielce zasłużonego dla rozwoju naszej dyscypliny i całej nauki polskiej, przez całe swoje zawodowe życie związanego z Instytutem Archeologii i Etnologii (IHKM) PAN. Żegnaliśmy tym samym jednego z ostatnich przedstawicieli pokolenia, które tworzyło Instytut niemal od początku jego istnienia, nadawało mu niepowtarzalny charakter, ale też kształtowało obraz powojennej archeologii w Polsce przez pracę naukową, dydaktykę i pełnienie wielu ważnych funkcji w różnych ciałach naukowych. Zdawać się wręcz mogło, że Profesor był w Instytucie od zawsze. Trudno było się przy tym oprzeć przeświadczeniu, że będzie z nami zawsze, jak zwykle pełen energii, często służący mądrą radą i wygłaszający trafne opinie przywracające właściwe proporcje rzeczom, co zdaje się być coraz bardziej istotne w dzisiejszych czasach, niestety także w świecie nauki. Ciągłe czynny, nieustannie mimo upływu lat wyznaczał kierunek i poziom dyskusji naukowej. Powoli przygotowywaliśmy się do świętowania kolejnego pięknego Jubileuszu urodzin, przypadającego w styczniu 2023 r., gdy dotarła wiadomość o pobycie w szpitalu, a następnie zaskakująca informacja o śmierci Profesora.

Urodzony w Radzionkowie w styczniu 1933 r., Bogusław Gediga studiował w latach 1951-1955 historię kultury materialnej w zakresie archeologii na Wydziale Historyczno-Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pracę magisterską na temat „Rzemiosła wczesnośredniowiecznego na Śląsku i Łużycach” napisał tam pod kierunkiem prof. Rudolfa Janki. Do badań wczesnego średniowiecza będzie w swej naukowej pracy często w latach późniejszych wracał,

zwłaszcza wobec wielkich i jakże ważnych badań wykopaliskowych na grodzisku w Opolu-Ostrówku, w których brał udział już jako student, a od 1962 r. nimi kierował. Jednak zasadniczą częścią Jego naukowej drogi stała się epoka brązu i wczesna epoka żelaza, a zwłaszcza kultura łużycka oraz pradziejowa sztuka i religia. Różnym aspektom kultury łużyckiej poświęcone były zarówno obroniona w 1964 r. rozprawa doktorska¹, napisana pod kierunkiem prof. Heleny Cehak-Hońbrowiczowej, jak i książka, na podstawie której uzyskał w 1971 r. habilitację².

Zarówno stopień doktora, jak i doktora habilitowanego uzyskał Bogusław Gediga w efekcie przewodów prowadzonych na Uniwersytecie Wrocławskim – uczelni, z którą łączyły Go zawsze bliskie związki. Przypomnijmy, że w różnych okresach pomiędzy 1958 r. a 2013 r. prowadził tam wykłady i ćwiczenia dla studentów archeologii i historii sztuki. Jednak – jak już wspominałem – naukowym domem był dlań Instytut Historii Kultury Materialnej PAN. Trudno to sobie wyobrazić, ale Bogusław Gediga został w Instytucie zatrudniony przed blisko siedemdziesięciu laty, wkrótce po studiach, w sierpniu 1955 r., niespełna dwa lata po powstaniu naszej placówki. Został wówczas zaangażowany jako asystent we wrocławskim Zakładzie Archeologii Śląska IHKM PAN. W Instytucie pozostał aż do śmierci, a żadnej cezurę nie stanowi w tym zakresie przejście na emeryturę w 2003 r. Trzykrotnie zmieniała się w tym czasie nazwa wrocławskiego oddziału Instytutu, zmieniła

¹ Opublikowana trzy lata później: B. Gediga, *Plemiona kultury łużyckiej w epoce brązu na Śląsku środkowym*, Wrocław 1967.

² B. Gediga, *Motywy figuralne w sztuce ludności kultury łużyckiej*, Wrocław 1970.

się nawet nazwa całego Instytutu, a Bogusław Gediga nieprzerwanie realizował w nim swoje zawodowe życie, przechodząc wszystkie szczeble naukowej kariery, począwszy od asystenta po tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskany w 1980 r. i profesora zwyczajnego otrzymany dziesięć lat później.

W różnych okresach życia pełnił Bogusław Gediga wiele ważnych i odpowiedzialnych funkcji, poczynając od stanowiska Kierownika Pracowni Archeologii Śląska w oddziale wrocławskim Instytutu (lata 1971-1990), Kierownika Zespołu Badań Ratowniczych IAE PAN (od 1997 r. aż do śmierci), Przewodniczącego Komisji Archeologicznej Oddziału PAN we Wrocławiu (od 1993 r.), a wreszcie Przewodniczącego Rady Naukowej IAE PAN (lata 2016-2018). O szczególnym uznaniu ogólnopolskiego środowiska archeologicznego dla dorobku i pozycji naukowej Profesora Gediga świadczy wybór i pełnienie funkcji Przewodniczącego Komitetu Nauk Pra- i Protohistorycznych w czasie dwóch kolejnych kadencji, które przypadły na lata 2012-2020. Po ich zakończeniu został On wybrany Honorowym Przewodniczącym Komitetu. W moim osobistym przekonaniu szczególną zasługą dla polskiej archeologii było pełnienie przez Bogusława Gedigę w ciągu trzydziestu lat funkcji Redaktora „Przeglądu Archeologicznego”, periodyku o długiej i pięknej tradycji. Kierował nim aż do śmierci, dbając o jasną linię programową i bardzo wysoki poziom naukowy czasopisma. Za swój wkład w rozwój nauki był Profesor Gediga wyróżniany najwyższymi odznaczeniami państwowymi, w tym Krzyżem Kawalerskim i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Szczególnym wyrazem środowiskowego uznania stał się opasły tom przygotowany przez jakże liczne grono autorów z okazji osiemdziesiątych urodzin Profesora w 2013 roku³.

Jak niemal z każdym wybitnym archeologiem, również z nazwiskiem Profesora Bogusława Gedigi związane będą na zawsze nazwy stanowisk archeologicznych, które badał. Wypada wspomnieć tu związane z badaniami kultury łużyckiej wykopaliska w Jordanowie Śląskim czy Wrocławiu-Osobowicach, jednak najważniejszymi, chyba także dla samego Profesora, było cmentarzysko z wczesnej epoki żela-

za w Domasławiu oraz wczesnośredniowieczny gród na Ostrówku w Opolu. Wykopaliskami na tym ostatnim zaczął Bogusław Gediga kierować już w 1962 r. Książka Jego autorstwa, syntetyzująca wyniki badań w Opolu i stanowiąca w jakimś stopniu dopełnienie źródłowej publikacji sprzed blisko czterech dekad⁴, znajdowała się w druku w czasie, gdy Profesor leżał już w szpitalu. Praca ukazała się ostatecznie po Jego śmierci⁵.

W ostatnich kilkunastu latach coraz częściej na łamach „Przeglądu Archeologicznego” pojawiały się teksty, w których Profesor Gediga żegnał odchodzących z tego świata archeologów, zwłaszcza swojego pokolenia, zarówno tych z Polski, jak i krajów sąsiednich. Niemal ze wszystkimi był zaprzyjaźniony, a początki tych bliskich relacji sięgały jeszcze lat 50. i 60. XX w. Za każdym razem podkreślał trwałość i jakość osobistych więzi z nimi, ale też stratę, jaką stanowił będzie dla kultury, nauki i europejskiej archeologii brak odchodzących badaczy. Wplatał w te pożegnania fragmenty własnych wspomnień i osobistych relacji. Uważny czytelnik dostrzegał, że niemal w każdym z tych tekstów znajdowało się swoiste wyznanie wiary Autora i refleksje natury eschatologicznej. Parafrazując zakończenie jednego z tych tekstów, wolno byłoby w tym miejscu napisać: „Dziś Profesor Bogusław Gediga spogląda na nas z wysoka...” i z przekonaniem podkreślić, jak wielką stratę dla polskiej archeologii i nauki stanowi Jego odejście. Bez Profesora inny już będzie Instytut Archeologii i Etnologii PAN.

Na zawsze zachowamy Profesora Bogusława Gedigę w naszej pamięci.

Marian Rębkowski

³ *Z badań nad kulturą społeczeństw pradziejowych i wczesnośredniowiecznych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Bogusławowi Gedigie w osiemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów i uczniów*, red. J. Kolendo, A. Mierzwiński, S. Moździoch, L. Żygadło, Wrocław 2013.

⁴ J. Bukowska-Gedigowa, B. Gediga, *Wczesnośredniowieczny gród na Ostrówku w Opolu*, Wrocław 1986.

⁵ B. Gediga, *Gród wczesnośredniowieczny na Ostrówku w Opolu. Synteza*, Warszawa 2022.